

**ความสำเร็จของการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการแก้ไขปัญหาเสพติด :
กรณีศึกษา บ้านยอด จังหวัดน่าน**
**SUCCESS OF THE MOTHER OF THE LAND FUND IN COMBATING DRUG PROBLEMS :
A CASE STUDY OF BAN YOD, NAN PROVINCE**

จักริน ทิพย์ประเสริฐ
Jakkarin Tippraserd
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Chiang Rai Rajabhat University
E-mail: 678970010@crju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 3) เพื่อขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยกำหนดประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด จำนวน 112 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และกลุ่มที่ 2 คือ ผู้ขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด จำนวน 32 คน โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) กระบวนการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.30$) เป็นไปอย่างเป็นระบบ ครบคลุมทั้ง 10 ขั้นตอนของกองทุนแม่ของแผ่นดิน (2) องค์ประกอบของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$, $\sigma = 0.36$) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของบ้านยอดเกิดจากการบูรณาการทุนทั้งสามด้าน และ (3) แนวทางการขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น ได้แก่ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ให้เป็นต้นแบบและศูนย์กลางเครือข่าย เชื่อมโยงกับหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในอำเภอ จังหวัด โดยยังคงยึดการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินให้เกิดความยั่งยืนและเป็นรูปธรรม ภายใต้เงื่อนไข 5 ก. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและสถาบันครอบครัว และบูรณาการการทำงานกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่อื่น ในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนชุมชน , กองทุนแม่ของแผ่นดิน , การแก้ไขปัญหาเสพติด ,
ความสำเร็จของการขับเคลื่อน

*Received September 28, 2025; Revised October 25, 2025; Accepted November 11, 2025

Abstract

This research aimed to 1) examine the implementation process of the Mother of the Land Fund in Ban Yot, Village No. 2, Yot Subdistrict, Song Khwae District, Nan Province, in addressing drug-related problems; 2) identify the factors influencing the Fund's operations in preventing and solving drug issues; and 3) develop a model for enhancing the effectiveness of the Fund's implementation that could serve as a prototype for other communities. A mixed-methods approach was employed. The study population was divided into two groups. The first group comprised 112 households that are members of the Mother of the Land Fund in Ban Yot. Data were collected using questionnaires and analyzed through descriptive statistics, including percentages, means (μ), and standard deviations (σ). The second group consisted of 32 key stakeholders, with 12 individuals selected as key informants. Data were gathered through in-depth interviews and analyzed using content analysis. The findings indicated that 1) the implementation process of the Mother of the Land Fund in Ban Yot was rated at the highest level ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.30$), characterized by systematic operations encompassing all ten stages of the Fund's framework; 2) the Fund's operational components were also rated at the highest level ($\mu = 4.71$, $\sigma = 0.36$), with success attributed to the integration of three forms of community capital—human, social, and economic; and 3) the proposed expansion model emphasizes the development of a Mother of the Land Fund Learning Center as a model and networking hub, fostering linkages among Fund villages across districts and provinces. The model promotes sustainability under the “5 K conditions,” focusing on network development, youth and family engagement, and inter-sectoral collaboration. Knowledge derived from this study can serve as a guideline for strengthening the operations of Mother of the Land Funds in other areas, enabling effective, sustainable, and community-based drug prevention and control.

Keywords: Community mobilization , Mother of the Land Fund , Solving the drug problem, Successful drive

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นหนึ่งในความท้าทายด้านความมั่นคงของมนุษยชาติ (Human Security) ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยยังคงมีความรุนแรงและซับซ้อนยิ่งขึ้น รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาเสพติดว่าเป็นภัยร้ายแรง และให้ความสำคัญในการป้องกัน ปราบปราม แก้ไขปัญหาอย่างจริงจังมาโดยตลอด โดยได้กำหนดนโยบายแก้ไขยาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้วิสัยทัศน์ “สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติด ด้วยมาตรการทางเลือกใหม่ สู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน” ที่กำหนดให้ทุกภาคส่วนร่วมบูรณาการการแก้ไขยาเสพติดอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้หมดไปจากสังคมไทย (Public Relations Office, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health, 2023) แต่สถานการณ์กลับยังไม่ลดลงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่สามารถเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายและตกเป็นเหยื่อของเครือข่ายผู้ค้ายาเสพติด (The Government

Public Relations Department, 2024) ซึ่งโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นโครงการที่มีแนวทางในการดำเนินโครงการและเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในชุมชนโดยสามารถรักษายุทธศาสตร์เสพติดด้วยพลังของชุมชนไว้ได้เองอย่างยั่งยืน (Napatnatchanok, 2024) โดยจุดเริ่มต้นของกองทุนฯ มาจากพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่ได้ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้สมทบเงินงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนฯ สำหรับขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวทางสันติวิธีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ภายใต้อุดมการณ์ที่มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการรวมพลังของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดและฟื้นฟูทุนทางสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นตามสภาพของมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนฯ มีองค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญคือ ทุนศักดิ์สิทธิ์ ทุนศรัทธา และทุนปัญญา ในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (Usa S. et al, 2021)

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 923 หมู่บ้าน และมีการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินแล้วกว่า 387 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 41.92 ของพื้นที่ทั้งหมด ทั้งนี้ “บ้านยอด” หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 200 ปี และเป็นหนึ่งในหมู่บ้านต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดินที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน โดยสามารถขับเคลื่อนครบทั้ง 10 ขั้นตอนกองทุนแม่ของแผ่นดิน และรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดได้อย่างต่อเนื่อง เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยตนเอง ซึ่งจากการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยกองทุนฯ ได้มีการ Re X-Ray หรือการค้นหาผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในห้วงเดือนพฤษภาคม 2567 พบว่า สมาชิกกองทุนฯ ทุกครัวเรือน จำนวน 112 ครัวเรือน ไม่มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและผู้มีสารเสพติดในหมู่บ้านดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 100 ประชาชนในช่วงอายุ 16 ปี ขึ้นไปถึง อายุ 65 และหมู่บ้านกองทุนฯ บ้านยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ทำการรักษาสถานะของชุมชนเข้มแข็ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) ซึ่งมีข้อแตกต่างจากหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่อื่นยังมีการพบผู้เสพติด (Mother of the Land Fund Ban Yod, 2024)

ดังนั้น การศึกษาความสำเร็จของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด และศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น และเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งเสนอแนะทางเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่และระดับประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด
- 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

3) เพื่อขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการคือกระบวนการที่มุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรด้วยการทำงานร่วมกัน Hodgetts (1999) (;Patcharanan, 2019) ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการภายใต้แนวคิดเชิงระบบ โดยแบ่งหน้าที่ของการจัดการออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน (planning) เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร การจัดองค์การและบุคลากร (organizing and staffing) การอำนวยการและจูงใจบุคลากร (leading and influencing) และการควบคุมการดำเนินงานและทรัพยากร (controlling operations and resources) ในทำนองเดียวกัน Siriwan et al. (2002) (;Patcharanan, 2019) ได้อธิบายหน้าที่ของการบริหารโดยละเอียด ได้แก่ (1) การวางแผน ซึ่งครอบคลุมการกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์สภาพแวดล้อม พยากรณ์สถานการณ์ และปรับแผนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง (2) การจัดองค์การ เป็นการจัดโครงสร้างงาน การจัดสรรทรัพยากร และการบริหารบุคลากรอย่างเหมาะสม (3) การนำหรือการจูงใจ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร การให้คำปรึกษา การกำหนดมาตรฐาน การสร้างแรงจูงใจ และการปรับรูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร และ (4) การควบคุม ซึ่งหมายถึงการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

2. แนวคิดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) หมายถึง แนวทางหรือกระบวนการที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีเดิม โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเผยแพร่เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Duangmanee, 2020) Best Practice มักเกิดจากประสบการณ์ตรง การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ หรือแรงจูงใจในการพัฒนางาน ซึ่งเมื่อถ่ายทอดออกมาเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน จะช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และสามารถต่อยอดได้ (Prapon, 2004) นอกจากนี้ Best Practice ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ในองค์กร ที่เปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ไปสู่ความรู้ที่ชัดเจนและเผยแพร่ได้ (Explicit Knowledge) เช่น คู่มือหรือรายงาน (Burachai, 2005) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Garvin (1993) ที่ระบุว่า หนึ่งในทักษะสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของผู้อื่น (Boondee et al., 2004) ดังนั้น การพัฒนา Best Practice ถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพองค์กร ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างก้าวกระโดด

3. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยครอบคลุมตั้งแต่การร่วมคิด ตัดสินใจ ปฏิบัติ ประเมินผล และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนในการพัฒนา (Ubonwanna & Saran, 2022) การมีส่วนร่วมยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และช่วยให้ประชาชนเกิด

ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในผลลัพธ์ของการพัฒนา (Kasperson & Breitbank, 1974; Tantawan, 2003) โดยองค์ประกอบหลักของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และการได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม (UNRISD; Tantawan, 2003)

4. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนแม่ของแผ่นดิน

จุดเริ่มต้นของกองทุนแม่ของแผ่นดินมาจากพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่ได้ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อดำเนินการแก้ไข ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้สมทบเงินงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนแม่ของแผ่นดิน สำหรับขับเคลื่อนงาน ป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน ตามแนวทางสันติวิธีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน โดยมี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รับผิดชอบหลักร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีอุดมการณ์ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงคุณภาพ โดยรวมพลังของชุมชนเข้าแก้ไขปัญหา ยาเสพติดด้วยจิตใจที่พึ่งตนเอง และฟื้นฟูทุนทางสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นตามสภาพของมิติทาง สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ให้ยึดโยงกับความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว จิตใจของผู้คน ซึ่งพลังเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการทำให้กองทุนแม่ของแผ่นดินเพิ่มพูนขึ้นด้วยความศรัทธาและ ปัญญาของชุมชน จนหล่อหลอมแนวความคิด อุดมการณ์ร่วมของชุมชนเป็นหนึ่งเดียว และพัฒนาไปสู่การแก้ไข ปัญหาพื้นฐานตามยุทธศาสตร์พระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นกรอบการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมทุกด้าน ของสังคม (Office of the Narcotics Control Board, 2024) และมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่าง ยั่งยืน โดยอาศัยความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

Usa S. et al (2021) ได้กล่าวถึงกองทุนแม่ของแผ่นดินว่า มีองค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญ คือ

ทุนศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระราชทรัพย์ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานให้กับหมู่บ้าน/ ชุมชน เป็นสัญลักษณ์แห่งพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น จึงถือเป็นเงินศักดิ์สิทธิ์สำหรับเก็บไว้เป็นเงินขวัญถุง ในหมู่บ้าน/ชุมชน

ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้าน/ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ร่วมกันบริจาคอย่างต่อเนื่อง ด้วยพลังศรัทธา สมทบเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นการแสดงออกถึงทุนทางสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ต้องการ แก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม

ทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้าน/ชุมชนดังกล่าว คิดค้นวิธีการระดมทุนทรัพย์ เพื่อขยายกองทุน ให้งอกเงยขึ้น ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง จนสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้าน/ชุมชน ได้อย่างเพียงพอต่อไป

โดยสรุปแล้ว กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีจุดเน้นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนเพื่อป้องกันปัญหา ยาเสพติด โดยใช้เงิน “ขวัญถุงพระราชทาน” เป็นจุดเริ่มต้นและต่อยอดด้วย “ทุนศรัทธา” จากประชาชน ในหมู่บ้านและ “ทุนปัญญา” เพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนเอง ทำให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาแบบยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีงานวิจัยและแนวคิดจำนวนมากที่ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการ แนวปฏิบัติที่ดี และหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการต่างๆ ที่สำคัญคือ การศึกษาในเชิงลึกที่เชื่อมโยงและบูรณาการแนวคิดเหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะ ในบริบทของ "การขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน" ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งประกอบด้วย ทุนศักดิ์สิทธิ์

ทุนศรัทธา และทุนปัญญา ยังไม่มีงานวิจัยที่อธิบายอย่างชัดเจนว่าปัจจัยทั้งหมดนี้ทำงานร่วมกันอย่างไร เพื่อสร้างความสำเร็จที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดที่ทบทวนมาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบ กระบวนการขับเคลื่อน โดยใช้แนวคิด การบริหารจัดการ และ หลักการมีส่วนร่วม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ขั้นตอนและกลไกการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด โดยศึกษาตั้งแต่การวางแผน การจัด องค์กร การสร้างแรงจูงใจ ไปจนถึงการควบคุมกำกับดูแล และศึกษาว่าประชาชนมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน อย่างไร การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับ แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และ แนวคิดเกี่ยวกับทุนศักดิ์สิทธิ์ ทุนศรัทธา และทุนปัญญา เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผล ต่อความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด เพื่อค้นหาปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ประสบความสำเร็จและแตกต่างจากชุมชนอื่น และ การเสนอแนวทางขยายผล โดยนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จัดทำ แนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับการ ขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งจะเป็ต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ของตนเองต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่วิจัย คือ บ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน วิธีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากร คือ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน จำนวน 112ครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน รวม 112 คน จะใช้ศึกษา ทั้งประชากร กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน จำนวน 32 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชากรกลุ่มที่ 2 จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือก แบบเจาะจง กำหนดคุณสมบัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่

1) แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับประชากรกลุ่มที่ 1 แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2: คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของกระบวนการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการมีส่วนร่วม 2) ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) ด้านศักยภาพของชุมชนในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน ใช้ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด ส่วนที่ 3 คำถาม เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านทุนศักดิ์สิทธิ์ 2) ด้านทุนศรัทธา และ 3) ด้านทุนปัญญา ใช้ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด แบบสอบถามผ่านการตรวจความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ได้ค่าความเที่ยงตรงของ แบบสอบถาม IOC) เท่ากับ 0.92 และปรับแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไป ทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับประชากร แต่ไม่ซ้ำกับประชากร จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.97

2) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบกึ่งมีโครงสร้าง สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากประชากรกลุ่มที่ 2 เป็นชุดคำถามที่มีประเด็นคำถามเฉพาะผู้วิจัยต้องการคำตอบไว้จำนวนหนึ่ง แต่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการการขับเคลื่อนการจัดการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยกระบวนการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลสำเร็จและอุปสรรคของการดำเนินงาน และส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ใช้ศึกษาเพื่อขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มที่ 1 จำนวน 112 ครีวเรือน ๆ ละ 1 คน และ 2) แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์รายบุคคลโดยผู้วิจัยได้จัดบันทึกประเด็นสำคัญประกอบการบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน ระหว่างเดือน มีนาคม 2568 ถึงเดือน กันยายน 2568

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.30$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม ($\mu = 4.86$, $\sigma = 0.33$) รองลงมาคือ ด้านศักยภาพชุมชนในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน ($\mu = 4.73$, $\sigma = 0.43$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.30$) กระบวนการขับเคลื่อนกองทุนฯ เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนฯ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสมทบทุน การเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นตลอดจนร่วมวางแผนการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการจัดกิจกรรมโดยบ้านยอดเป็นชุมชนที่มีระบบระบบการบริหารจัดการกองทุนฯ ที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ สามารถระดมทรัพยากรจากภายในเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบกับชุมชนมีภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีบทบาทและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนงาน และได้รับการสนับสนุนข้อมูลหรือคำแนะนำในการดำเนินงานของกองทุนฯ จากหน่วยงานภาครัฐอย่างเพียงพอ รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในการฝึกอบรมหรือพัฒนาศักยภาพสมาชิก

2. การศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า จำนวน 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$, $\sigma = 0.36$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทุนศักดิ์สิทธิ์ ($\mu = 4.78$, $\sigma = 0.39$) รองลงมาคือ ด้านทุนปัญญา ($\mu = 4.76$, $\sigma = 0.41$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านทุนศรัทธา ($\mu = 4.58$, $\sigma = 0.52$) โดยองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนฯ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า ด้านทุนศักดิ์สิทธิ์ เป็นแรงจูงใจของชุมชนโดยรวมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานของกองทุนฯ มากยิ่งขึ้น โดยมีหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายมีบทบาทในการสนับสนุนหรือเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารทุน

ศักดิ์สิทธิ์อย่างเหมาะสม และชุมชนมีศักยภาพในการนำทุนศักดิ์สิทธิ์ไปใช้ในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนฯ ได้อย่างต่อเนื่อง ด้านทุนปัญญา ชุมชนสามารถรวบรวม ถ่ายทอด และใช้ทุนปัญญาเพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานของกองทุนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทุนปัญญา (องค์ความรู้จากคนในชุมชน) เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้านทุนศรัทธา ชุมชนมีศักยภาพในการใช้ทุนศรัทธาเพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนให้กับการดำเนินงาน โดยภาคีเครือข่ายหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมการระดมทุนของกองทุนฯ

3. การขยายผลรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น ได้แก่ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้กองทุนฯ เดิม ให้เป็นต้นแบบสู่การขยายผลไปยังพื้นที่อื่น เป็นศูนย์กลางเครือข่าย มีการจัดกิจกรรมการเชื่อมโยงเครือข่ายกับหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในอำเภอ จังหวัด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการขับเคลื่อนหมู่บ้านกองทุนฯ และศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินงานกองทุนฯ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความต่อเนื่องยั่งยืนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งยังคงยึดการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนฯ ให้เกิดความยั่งยืนและเป็นรูปธรรมตาม หลักการ 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย

- ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจโครงการทุกครัวเรือน
- ขั้นที่ 2 จัดตั้งคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน
- ขั้นที่ 3 รับสมัครครัวเรือนสมาชิกเข้าร่วมโครงการ
- ขั้นที่ 4 จัดตั้งกลุ่มชุมชนเข้มแข็ง
- ขั้นที่ 5 ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด
- ขั้นที่ 6 จัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ขั้นที่ 7 ประชาคมคิดแยกโดยสันติวิธี
- ขั้นที่ 8 ทำกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน (อย่างต่อเนื่อง)
- ขั้นที่ 9 การรับรองครัวเรือนปลอดภัย
- ขั้นที่ 10 การรักษาสถานะของชุมชนเข้มแข็ง

โดยมีการประชาคมเป็นกลไกสำคัญในการเริ่มต้น ซึ่งเป็นเวทีให้ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดแนวทางป้องกันปัญหายาเสพติดร่วมกัน นอกจากนี้ ยังมีการใช้กลไกเชิงรุก เช่น การลาดตระเวน การตั้งด่านชุมชน และการ Re-X-ray คัดกรองผู้เสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้การดำเนินงานภายใต้เงื่อนไข 5 ก. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและสถาบันครอบครัว ให้ความรู้สึกร่วมกันสำคัญสำคัญของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สร้างเกราะป้องกันยาเสพติดที่แข็งแกร่งที่สุดด้วยการให้ความรู้และทักษะแก่พ่อแม่ในการดูแลลูกหลาน รวมถึงการพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชนเพื่อลดโอกาสในการกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และบูรณาการการทำงานกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่โดยพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การเชื่อมโยงข้อมูลผู้เสพยาเสพติดกับหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อการบำบัดที่รวดเร็วขึ้น หรือการร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดหาอาชีพ เป็นต้น

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ประเด็น	ผลการสรุป
1. ด้านการขับเคลื่อนการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยกองทุนแม่ของแผ่นดินฯ	หมู่บ้านได้นำ "10 ขั้นตอนการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน" มาเป็นรากฐาน ของการทำงาน โดยไม่ได้ทำตามขั้นตอนอย่างตายตัว แต่มีการปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบท ผ่าน "เวทีประชาคม" ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการสร้างการมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีกิจกรรมทั้งเชิงรุกคือ การ เฝ้าระวังเชิงรุก เช่น การตั้งจุดสกัดและลาดตระเวน การคัดกรองกลุ่มเสี่ยง เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับชุมชน และกิจกรรมเชิงรับ เช่น การจัดกีฬาหมู่บ้านและการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพ เพื่อดึงกลุ่มเยาวชนและผู้เสพออกจากวงจรเดิมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในหมู่บ้าน ซึ่งความสำเร็จในด้านการขับเคลื่อนการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกองทุนฯ เกิดจากการบูรณาการ โดยคณะกรรมการ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนฯ สมาชิกกองทุนฯ มีส่วนร่วมในกิจกรรมผ่านการบริจาคเงิน ร่วมสมทบทุนผ้าป่ากองทุนฯ เป็นทุนศรัทธา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความไว้วางใจในการบริหารจัดการกองทุนฯ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก ให้ความรู้ ประสานงานภายนอกเพื่อให้การทำงานและการขับเคลื่อนชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น
2. ผลสำเร็จและตัวชี้วัดความสำเร็จ	หมู่บ้านได้รับการรับรองเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด 100% โดยไม่พบผู้เกี่ยวข้องยาเสพติดจากการสุ่มตรวจหรือการ Re X-ray และไม่มีการจับกุมดำเนินคดีใด ๆ จนได้รับรางวัล "หมู่บ้านกองทุนแม่ดีเด่นระดับจังหวัด" ซึ่งเป็นการยืนยันความสำเร็จของการขับเคลื่อนกองทุนฯ ในการแก้ปัญหายาเสพติด นอกจากนี้กองทุนฯ ยังเป็น "ศูนย์เรียนรู้" ให้กับให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นที่ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดและมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกองทุนฯ ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านมี เยาวชนมีเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีพื้นที่สำหรับการแสดงออก สมาชิกฯ มีรายได้บรรยากาศภายในหมู่บ้านสงบสุข และปลอดภัย นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
3. อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข	พบอุปสรรคในการเริ่มต้นการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ เนื่องจากในช่วงแรกของการขับเคลื่อนกิจกรรมของกองทุนฯ ประชาชนในหมู่บ้านบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการแก้ปัญหายาเสพติดที่ส่งผลกระทบต่อกันในหมู่บ้าน ได้ใช้แนวทางในการแก้ไขด้วยการลงพื้นที่ซ้ำ ๆ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อีกทั้งนำหลัก “บัวไม่ช้ำ น้ำไม่ขุ่น” ในการเข้าหากลุ่มผู้เปราะบาง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงประโยชน์และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่อง การขาดความรู้ในการบริหารจัดการ ซึ่งได้รับการแก้ไขโดยการเข้ารับคำแนะนำและการอบรมจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
4. ข้อเสนอแนะ	1) ยกย่องและต่อยอดจากการดำเนินงานของกองทุนฯ ควรมีการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นรูปธรรมและส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับคนในชุมชน

ประเด็น	ผลการสรุป
	2) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติที่ระหว่างกองทุนฯ ในพื้นที่ใกล้เคียงและระดับจังหวัด 3) ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและสถาบันครอบครัว ควรจัดกิจกรรมที่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้หลักการ “เข้าใจ เชื่อใจ พร้อมใจ ร่วมใจ” ซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน และให้ความรู้แก่ครอบครัวเพื่อเป็นเกราะป้องกันยาเสพติดที่เข้มแข็งที่สุด 4) บูรณาการการทำงาน ควรมีการเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการบริหารกองทุนฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1) กระบวนการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ประสบความสำเร็จ ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในระดับมากที่สุด ทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมการบริจาคทุนศรัทธา และการร่วมกำหนดกติกาของชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนในชุมชนมีความเข้าใจในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนฯ โดยสมาชิกฯ มีส่วนในการสนับสนุนกองทุนฯ เช่น การสมทบทุนผ้าป่ากองทุนฯ หรือการเชิญชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนฯ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการจัดกิจกรรมของกองทุนฯ การมีส่วนร่วมในการณรงค์หรือประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกองทุนฯ และการเข้าร่วมประชุมหรือกิจกรรมของกองทุนฯ เป็นประจำ โดยมีการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็น รับฟังปัญหาและความกังวลที่แท้จริงเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน และร่วมกันกำหนดแนวทางการป้องกันในชุมชน โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่สมาชิกกองทุนฯ และคนในชุมชนมีส่วนร่วมได้โดยตรง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬาให้กับคนทุกช่วงวัย การส่งเสริมพัฒนาอาชีพเพื่อให้คนในหมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ ผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมายเข้ามาขับเคลื่อนงานของกองทุนฯ ให้คำปรึกษาด้านการจัดงานประเพณีท้องถิ่นที่ปลอดจากยาเสพติด ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราวุฒิ บานเย็นงาม และโชติ บดีรัฐ (2566) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการลดปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ ย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาหมู่บ้านให้ปลอดยาเสพติด

2) ศักยภาพของชุมชนบ้านยอดในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืนมีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านการจัดการกองทุน การสร้างกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เป็นเช่นนี้เพราะชุมชนมีระบบการบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยมีกฎชุมชนที่เรียกว่า “ข้อตกลงประชาคม” ซึ่งเป็นกฎที่เข้มแข็งสร้างจากคนในชุมชน เป็นมาตรการทางสังคมที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน ทำให้ชุมชน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ด้วยตนเอง สิ่งสำคัญคือการดำเนินงานตามขั้นตอนทั้ง 10 ขั้นตอนที่มีความเชื่อมโยงกัน ภายใต้เงื่อนไข 5 ก. ประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกที่มีความกตัญญูและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ กติกาเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการขับเคลื่อนกองทุนฯ และการบริหารจัดการกองทุนฯ กรรมการต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง กิจกรรมสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่อาจเกิดขึ้น โดยหมู่บ้านกองทุนฯ จะต้องมีกิจกรรมของกองทุนฯ จำนวนอย่างน้อย 5 กิจกรรม/หมู่บ้าน ภายใต้กิจกรรมของกองทุนฯ เช่น การขยายผลรับสมาชิก การจัดหาทุนเพิ่ม การรับรองครัวเรือนปลอดภัย การจัดสวัสดิการ หรือการศึกษาดูงาน

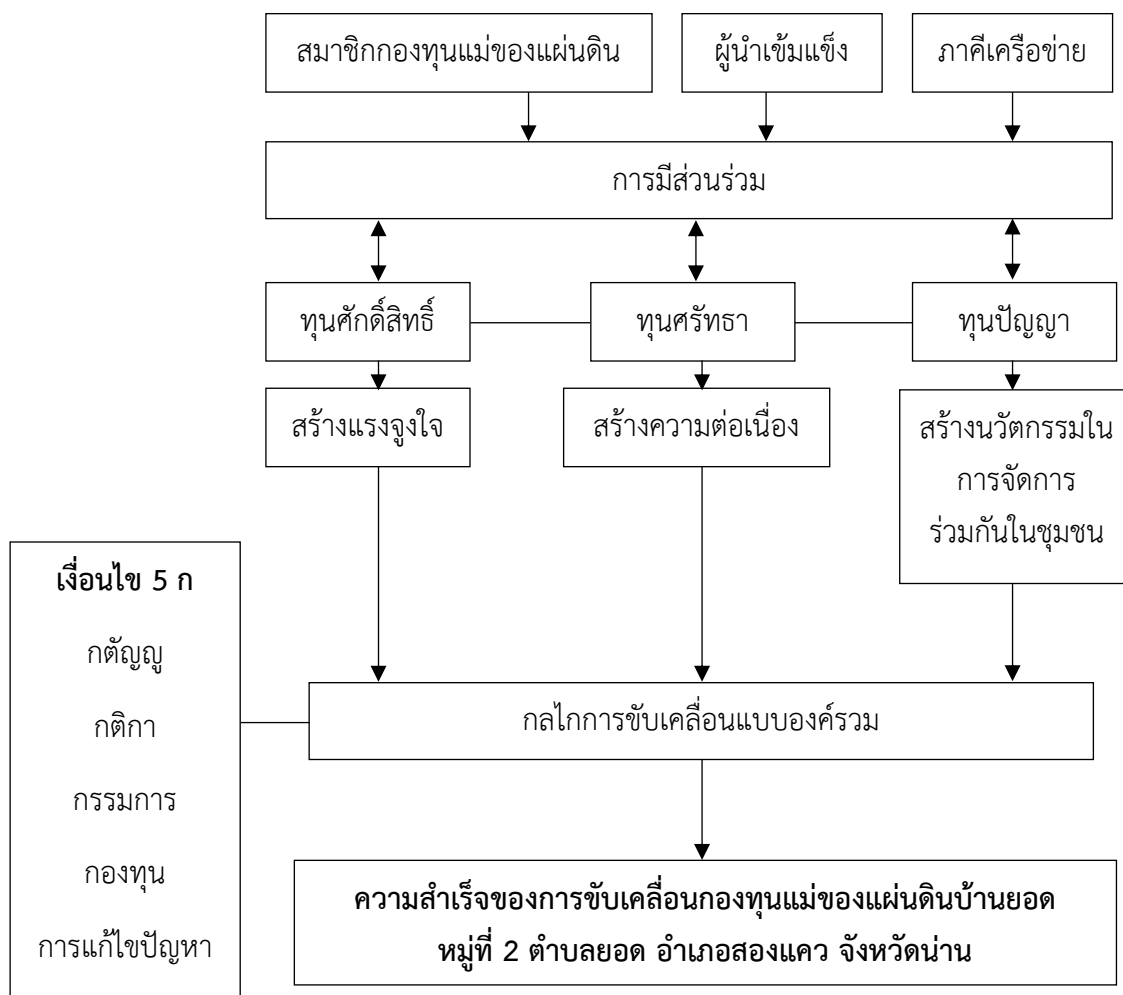
เพื่อพัฒนากองทุนฯ เป็นต้น ประกอบกับชุมชนสามารถระดมทรัพยากรภายใน เช่น จิตอาสาหรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนฯ นอกจากนี้ ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนงานกองทุนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนพัฒนาและขับเคลื่อนงานของกองทุนฯ ในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกรัตน์ หามนตรี (2561) ที่ชี้ว่า ปัจจัยภายในชุมชน โดยเฉพาะการสร้างกิจกรรมทางเลือก การดูแลเยาวชน และความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืน

3) ผลการวิจัยพบว่า บ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน สามารถรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งและได้รับรางวัลในระดับอำเภอและจังหวัด รวมทั้งได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ มีการกำหนดกระบวนการงานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนฯ โดยกระบวนการด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ คือ การตรวจสอบสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน การพัฒนาโปรแกรมการตรวจสอบสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน การดำเนินงานตามคู่มือดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน การเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการกองทุนฯ และการเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายกองทุนฯ ประกอบกับการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน การจัดการความรู้ “สุดยอดต้นแบบกองทุนแม่ของแผ่นดิน (Best Practice)” และสนับสนุนติดตามงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งการขับเคลื่อนกระบวนการงานในประเด็นนี้เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้กองทุนฯ พัฒนาศักยภาพของกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกของกองทุนฯ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นสุดยอดต้นแบบกองทุนแม่ของแผ่นดิน นอกจากนี้ กระบวนการด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่มีกิจกรรมสำคัญ คือ ประเมินผลการดำเนินงานกองทุนฯ และรายงาน/สรุปผลการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และตัวชี้วัดความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ว่าต้องดำเนินงานโดยประชาชนเป็นศูนย์กลาง และปฏิบัติตาม 10 ขั้นตอนการดำเนินงานอย่างครบถ้วน ซึ่งกรณีของบ้านยอดถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ ในการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมจนได้รับรางวัลสูงสุดของการเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่นระดับอำเภอและระดับจังหวัด ประจำปี 2567 สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน (2564) ที่ได้กำหนดกระบวนการงานและตัวชี้วัดความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดินว่าต้องดำเนินงานโดยประชาชนเป็นศูนย์กลาง และปฏิบัติตาม 10 ขั้นตอนการดำเนินงานอย่างครบถ้วน ซึ่งกรณีของบ้านยอดถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ ในการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม

4) จากผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของบ้านยอดเกิดจากการบูรณาการทุนทั้งสามด้าน ได้แก่ ทุนศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งพระมหากรุณาธิคุณ ทุนศรัทธาที่สะท้อนพลังความร่วมมือของคนในชุมชน และทุนปัญญาที่เกิดจากการคิดค้นนวัตกรรมและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนกิจกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะ 1) ทุนศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างความศรัทธาให้กับคนในชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง เป็นแรงจูงใจของชุมชนโดยรวมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานของกองทุนฯ มากยิ่งขึ้น 2) ทุนศรัทธาเป็นหัวใจของความสำเร็จที่แสดงถึงความตั้งใจและความสามัคคีของคนในชุมชนที่ต้องการให้หมู่บ้านปลอดภัยจากยาเสพติด อีกทั้งเพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนให้กับการทำงานของกองทุนฯ และ 3) ทุนปัญญาที่ชุมชนสามารถรวบรวม ถ่ายทอด และใช้เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานของกองทุนฯ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกองทุนฯ เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกองทุนฯ มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ สาธารณสุข และฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนกองทุนฯ ผ่านกิจกรรมทั้งด้านกีฬา ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

และการรณรงค์ในทุกโอกาส ให้ชุมชนมีความเคลื่อนไหวและมีบรรยากาศที่ดี ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของอุสา สุทธิสาคร และคณะ (2547) ซึ่งชี้ว่า ความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดินต้องอาศัยพลังผสมผสานของทุนทั้งสามด้านดังกล่าวในการขับเคลื่อน

สรุปองค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ ความสำเร็จของการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอต หมู่ที่ 2 ตำบลยอต อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด กรณีศึกษา บ้านยอต หมู่ที่ 2 ตำบลยอต อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นเอง โดยวิเคราะห์จากผลการศึกษาองค์ประกอบ ปัจจัยสำคัญและกลไกขับเคลื่อนที่นำไปสู่ความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ดังนี้

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนฯ โดยการสนับสนุนผ่านการสมทบทุนและการเข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนฯ ที่เกิดจากการเปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น รับฟังปัญหา และการสร้างความเข้าใจ และยอมรับว่าปัญหาเสพติดในหมู่บ้านมีอยู่จริง และต้องแก้ปัญหาด้วยพลังของคนในชุมชนเอง ไม่ปล่อยให้

เป็นหน้าที่ของภาครัฐอย่างเดียวนั้น เป็นปัจจัยที่ทำให้กองทุนฯ มีพลังศรัทธา พลังแห่งการขับเคลื่อน และมีความต่อเนื่อง ผู้นำที่เข้มแข็งสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนฯ คนในชุมชน และภาคีเครือข่าย ให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนฯ และกิจกรรมต่าง ๆ และภาคีเครือข่ายซึ่งมีส่วนสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนกองทุนฯ เสริมสร้าง “การมีส่วนร่วมเชิงกระบวนการ” นำไปสู่ การขับเคลื่อนกองทุนที่ยั่งยืน โดยมีกลไกการขับเคลื่อนแบบองค์รวม ประกอบด้วย ทุณศักดิ์สิทธิ์ สร้างแรงจูงใจจากจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือการรับมอบเงินขวัญถุงพระราชทาน ทำให้ทุกคนรู้สึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและความสำคัญของการร่วมมือกัน จากนั้นก็มีการประกาศเจตนารมณ์ต่อหน้าพระฉายาลักษณ์และสร้างข้อตกลงร่วมกันในหมู่บ้านว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นเหมือนคำมั่นสัญญาที่ชาวบ้านให้แก่กันและกัน และดำเนินการตาม 10 ขั้นตอนของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทุณศรัทธา ที่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความรับผิดชอบร่วมกันในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนและอยากจะทำประโยชน์ของเรให้ปลอดภัย อีกทั้งเป็นการสร้างความต่อเนื่องของการขับเคลื่อนกองทุนฯ และทุนปัญญา สร้างนวัตกรรมในการจัดการร่วมกันในชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถและความสามัคคีในชุมชน นำภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ หลอมรวมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีคุณค่า เช่น กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม โดยทุนทั้ง 3 องค์ประกอบเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ผู้นำ และภาคีเครือข่ายของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านยอด หมู่ที่ 2 ตำบลยอด อำเภอสอแคว จังหวัดน่าน โดยทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ บูรณาการเงื่อนไข 5 ก ประกอบด้วย กตัญญู กตিকা กรรมการ กองทุน และการแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เช่น การฝึกอาชีพ กิจกรรมเยาวชน และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด

1.2 มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมและปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จของกองทุนแม่ของแผ่นดินในหลายพื้นที่ เพื่อค้นหาปัจจัยร่วมและปัจจัยเฉพาะที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

References

- Boondee, B., et al. (2004). *Knowledge management: From theory to practice*. Bangkok: Jiravat Express Co., Ltd.
- Burachai, S. (2005). *IDEA CAN DO: Management strategies for leadership* (Vol. 1). Nakhon Pathom: Institute for the Development of Educational Administrators.
- Duangmanee, L. (2020). *KM term definition*. Knowledge Management Division, Faculty of Medicine Siriraj Hospital.
<https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgeassets/definition/10642/>

- Hodgetts, R. M. (1999). *Modern human relations at work* (7th ed.). New York: Dryden.
- Mother of the Land Fund Ban Yod. (2024). *Booklet of the outstanding village contest results from the Mother of the Land Fund in Nan Province*.
- Napatnatchanok, Y. (2024). Social control for drugs prevention: A case study on the Mother of the Nation's Fund communities, Chiang Rai Province. *Academic Journal for the Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University*, 8(1), A29–A43.
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru/article/view/273246/184539
- Office of the Narcotics Control Board. (2024). *Mother of the Land Fund action plan (2025–2027)*. Independent Entity.
- Patcharanan, J. (2019). Factors influencing the performance of personnel in the Department of Livestock Development under the regional administration in Area 4 according to good governance principles. *Academic Articles, Livestock Office Region 4*.
<https://region4.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-menu/research-menu/69-vichakarn-article>
- Prapon, P. (2004). *Knowledge management KM inside edition* (1st ed.).
https://dol.thaihealth.or.th/resourcecenter/sites/default/files/documents/kaarcchadka_rkhwaamruu_chbab_km_inside.pdf
- Public Relations Office, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health. (2023, June 26). The Ministry of Public Health burned over 32,000 kilograms of seized drugs in commemoration of International Day Against Drug Abuse and Illicit Trafficking 2023.
<https://pr.moph.go.th/online/index/news/193762>
- Siriwan, S., et al. (2002). *Strategic management and cases*. Bangkok: Diamond in Business World.
- Tantawan, I. (2003). Participation of community committees in the development of sub-communities in Lamphun Municipality [Master's independent study, Chiang Mai University]. Chiang Mai University Digital Collections.
<https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:101745>
- The Government Public Relations Department. (2024). *4 must-protect youth from drug addiction*. <https://www.prd.go.th/th/content/page/index/id/7602>
- Ubonwanna, P., & Saran, K. (2022). Participation model for enhancing social adaptation of the elderly by network organizations (Activity 1). Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Usa, S., et al. (2021). Learning and knowledge management of the Mother of the Land Fund community in Bangkok. *Rajapark Journal*, 15(43), 245–260. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/253230/172244>